

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTI МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF FORMATION OF METHODOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE OFFICERS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

У статті проведено теоретичний аналіз проблеми формування методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ тактичної ланки.

Визначено, що методична компетентність – це інтегральна здатність офіцера НГУ як керівника та педагога, що включає загальновійськові, військово-спеціальні та педагогічні компоненти, що у взаємодії забезпечують успіх військово-освітньої діяльності у військових підрозділах та частинах НГУ.

До функцій методичної компетентності офіцера НГУ віднесено пізнавально-гносеологічна функція; формувально-розвиваюча функція; перцептивно-комунікативна функція; рефлексивно-регулятивна функція; профілактично-виховна функція тощо

Основними критеріями визначено: мотиваційний (спрямованість особистості на оволодіння методичними функціями діяльності офіцера НГУ); когнітивний (сформованість теоретичних знань); операціональний (сформованість знань, умінь, досвіду); експресивний (сформованість емоційно-вольової стійкості тощо).

Кожному критерію відповідають показники, що дозволяють вимірювати рівень сформованості конкретного компонента методичної компетентності на кількісному рівні. Такі критерії дають змогу контролювати процес формування методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ, оцінювати їх успішність на усіх етапах навчання, корегувати процес такого формування у ВНЗ.

Визначено три рівні методичної компетентності офіцера: низький, нормативний, творчий тощо. Низький рівень характеризується неповною та неглибокою сформованістю компонентів методичної компетентності офіцера. Нормативний рівень характеризується орієнтацією майбутніх офіцерів НГУ на стандарт, еталонну якість виконання педагогічної діяльності у військовому підрозділі НГУ. Творчий рівень свідчить про дослідницький та творчий характер педагогічної діяльності у підрозділі під час професійної підготовки підлеглих.

На констатувальному етапі експерименту в опитуванні за авторською анкетой взяли участь курсанти Національної академії Національної гвардії України, які навчаються на 3 та 4 курсі.

Ключові слова: майбутні офіцери НГУ, професійна підготовка, методична компетентність, критерії та показники.

In the article, a theoretical analysis of the problem of formation of methodological competence of future officers of the NGU of the tactical branch is carried out. It was determined that methodical competence is an integral ability of an NGU officer as a leader and teacher, which includes general military, military-special and pedagogical components, which in interaction ensure the success of military educational activities in military units and parts of NGU. The cognitive and epistemological function is included in the functions of methodical competence of the NGU officer; formative and developmental function; perceptual-communicative function; reflexive and regulatory function; preventive and educational function, etc. The main criteria are defined as: motivational (a person's orientation towards mastering the methodical functions of an NGU officer's activity); cognitive (formation of theoretical knowledge); operational (formation of knowledge, skills, experience); expressive (formation of emotional and volitional stability, etc.). Each criterion corresponds to indicators that allow measuring the level of formation of a specific component of methodical competence at a quantitative level. Such criteria make it possible to control the process of formation of methodological competence of future officers of NGU, to evaluate their success at all stages of training, and to adjust the process of such formation. Three levels of methodical competence of an officer are defined: low, normative, creative, etc. The low level is characterized by incomplete and shallow formation of the components of the officer's methodical competence. The normative level is characterized by the orientation of future officers of NGU to the standard, reference quality of pedagogical activities in the military unit of NGU. The creative level indicates the research and creative nature of pedagogical activity in the unit during the professional training of subordinates. At the ascertainment stage of the experiment, cadets of the National Academy of the National Guard of Ukraine who are studying in the 3rd and 4th year took part in the survey based on the author's questionnaire.

Key words: future officers of NGU, professional training, methodical competence, criteria and indicators.

УДК 378.312

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/66.35>

Пристінський Р.В.,

аспірант кафедри професійної педагогіки та соціально-гуманітарних наук

Льотної академії Національного авіаційного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підступна агресія РФ проти незалежної України, що відбувається сьогодні, потребує швидких і рішучих дій з боку органів влади держави в обороні, економіці, фінансах, промисловості та освіті тощо.

В умовах же тривалої та непередбачуваної війни з російським агресором суттєво змінилися

вимоги до командного складу Сил оборони, зокрема до офіцерів формувань Національної гвардії України (НГУ). Сьогодні військові частини НГУ потребують підготовлених та кваліфікованих офіцерських кадрів з високим рівнем професійної компетентності, патріотизму, мотивації до служби, психологічною готовністю та стійкістю до екстремальних ситуацій діяльності, прагненням

до професійного зростання, розвинутими комунікативними вміннями, високою методичною компетентністю тощо [1].

Найважливішим тут стають створення нових концепцій, технологій, методик підготовки військових фахівців, зокрема офіцерів Національної гвардії України у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), що будуть здатні якісно здійснювати бойову, спеціальну, професійно-психологічну підготовку підлеглих тощо.

Керівництво держави та НГУ, освітні програми підготовки фахівців сьогодні вимагають, щоб офіцери НГУ окрім високої професійної компетентності, мали розвинуті командирські якості, педагогічну майстерність при роботі з особовим складом, готовність до вирішення різноманітних навчально-виховних ситуацій під час бойової, спеціальної, професійно-психологічної підготовки тощо. Отже, питання, що пов'язані з методичною компетентністю майбутніх офіцерів НГУ, як наставників підлеглих та керівників військових підрозділів, все гостріше постають на порядку денному функціонування військових частин НГУ.

Аналіз наукових джерел і публікацій. Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження свідчить, що проблему підготовки майбутніх фахівців до здійснення професійної діяльності досліджували А. Линенко, О. Бойко; мотиваційну готовність (Є. Томас); професійно-педагогічну (С. Корищенко); психологічну готовність льотчиків (О. Керницький); готовність до ризику (Є. Кір'янова). Загальнодидактичні проблеми навчання майбутніх військовослужбовців представлено у наукових працях А. Вітчинко, В. Онищук, В. Помогайба, І. Федоренко, М. Ярмаченко. Загальну методологію педагогіки представлено у наробках Г. Кременя, І. Зязюна, В. Олійника.

Проблема формування професійної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення загальновійськових дисциплін розкрито у працях К. Вербицького, В. Герасимчука та ін. Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців знайшла відображення у працях В. Лугового, В. Олійника, Г. Васяновича, О. Дубініної, Н. Ничкало, П. Лузана та ін.

Дослідження концепцій підготовки офіцерів в Україні проводилися В. Ягуповим, М. Нещадимом та іншими. Психолого-педагогічні та методичні аспекти підготовки фахівців у ВВНЗ розробляли О. Диденко, О. Міршук, В.Пасічник та інші.

У дисертаціях України досліджувались такі аспекти підготовки майбутніх офіцерів: підвищення управлінської компетентності військових керівників (О. Бойко, Т. Мацевко та ін.), проблеми готовності майбутніх офіцерів авіації до миротворчої діяльності (А. Савицька), підготовка вертольотників з безпеки польотів (Н. Арсеньева), підготовка офіцерів-прикордонників (Ю. Кузь) тощо.

Дослідженню методичної компетентності вчителів присвячені роботи Л. Боровської, Л. Павлової (предметно-методична компетентність вчителів), Т. Мамонтової (методична компетентність учителя математики), О. Борзенкової, А. Тихоненко (методико-математична компетентність), Н. Гризлової (дидактико-методична компетентність), А. Мормуль (методична компетентність майбутніх учителів гуманітарного профілю) та ін.

Однак, не зважаючи на широкий спектр досліджень з даної теми, проблема формування методичної компетентності майбутніх офіцерів на тактичному рівні військової освіти залишаються нерозробленими.

Метою статті є конкретизація сутності поняття «методична компетентність офіцера НГУ», визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості такої компетентності у майбутніх офіцерів Національної гвардії України.

Виклад основного матеріалу. Аналіз відгуків на лейтенантів, що надходять з військових частин НГУ після року їх служби, показує, що рівень їх підготовленості до виконання посадових обов'язків, що стосується роботи з особовим складом в аспекті його професійної підготовки, знаходиться на недостатньому рівні. Особливо це стосується недоліків у методичній підготовленості, сформованості професійних навичок та умінь, необхідних психолого-педагогічних, морально-ділових якостей для якісного виконання завдань.

Крім того, до військових формувань сьогодні надходить велика кількість мобілізованого особового складу, але офіцери продовжують працювати з ними методами, які раніше застосовувалися до військовослужбовців строкової служби, що суттєво заважає процесу згуртування військових колективів та їх бойовому злагодженню [2].

Одним зі шляхів вирішення даної проблеми є організація в освітньому процесі ВВНЗ цілеспрямованого формування у курсантів методичної компетентності, що здатна забезпечити прояв їх педагогічної майстерності у роботі з підлеглими у військових частинах.

Під час дослідження цієї проблеми нами застосовано системний, синергетичний, особистісний, суб'єктно-діяльнісний, комунікативний підходи до аналізу явищ та їх структури.

На наш погляд, методична компетентність – це інтегральна здатність офіцера НГУ як керівника та педагога, що включає загальновійськові, військово-спеціальні та педагогічні компоненти, що у взаємодії забезпечують успіх військово-освітньої діяльності у військових підрозділах та частинах НГУ.

До функцій методичної компетентності офіцера НГУ віднесено наступні:

– пізнавально-гносеологічна функція (дозволяє досліджувати, системно описувати і поясню-

вати проблеми з позицій, що виникають у ході професійної діяльності військового фахівця);

- формуально-розвиваюча функція (активний вплив на процес оптимального розвитку та саморозвитку у підлеглих соціально-ціннісних характеристик, а також на продуктивну реалізацію їх творчого потенціалу у професійній діяльності);

- перцептивно-комунікативна функція (забезпечення ефективної взаємодії в системах «людина-людина» за рахунок успішної комунікації і гнучкого реагування на зміни психологічних станів підлеглих);

- рефлексивно-регулятивна функція (внутрішня детермінація дій та психічних станів військового спеціаліста як суб'єкта професійної діяльності);

- профілактично-виховна функція тощо (уміння офіцера прогнозувати, попереджати та ліквідувати небажані прояви поведінки, підтримка та заохочення позитивних якостей і рис характеру).

При цьому, згідно аналізу наукової літератури та проведеного дослідження особливостей професійної діяльності офіцерів НГУ тактичної ланки, основними критеріями можна назвати такі:

- мотиваційний (спрямованість особистості на оволодіння методичними функціями діяльності офіцера НГУ);

- когнітивний (сформованість теоретичних знань);

- операціональний (сформованість знань, умінь, досвіду);

- експресивний (сформованість емоційно-вольової стійкості тощо).

Кожному критерію відповідають відповідні показники, які дозволяють вимірювати рівень сформованості конкретного компонента методичної компетентності на кількісному рівні [5]. Такі критерії дають змогу контролювати процес формування методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ, оцінювати їх успішність на усіх етапах навчання, корегувати процес такого формування у ВВНЗ.

Рівень методичної компетентності офіцера НГУ залежить від того, наскільки він знає основні положення психології та педагогіки, структуру особистості, вміє будувати програми підготовки, знає теорію та методику навчання та виховання підлеглих, ефективно володіє методами та прийомами впливу на воїнів, вірно обирає тактику спілкування та взаємодії тощо [3].

На нашу думку, для визначення сформованості методичної компетентності офіцера НГУ доцільно виділити три рівні: низький, нормативний, творчий тощо [4].

Низький рівень характеризується неповною та неглибокою сформованістю компонентів методичної компетентності офіцера.

Нормативний рівень характеризується орієнтацією майбутніх офіцерів НГУ на стандарт, еталонну якість виконання педагогічної діяльності у військовому підрозділі НГУ.

Творчий рівень свідчить про дослідницький та творчий характер педагогічної діяльності у підрозділі під час професійної підготовки підлеглих.

З метою досягнення поставленої мети використано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження:

- теоретичні: аналіз теоретичних джерел щодо проблем вищої школи, професійної підготовки військових фахівців у ВВНЗ – для окреслення дослідницького напрямку наукового пошуку, уточнення понятійно-категоріального апарату; класифікація й систематизація теоретичних та експериментальних даних – для обґрунтування сутності, мети, завдань, змісту, структури, критеріїв, показників, рівнів сформованості методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ; аналіз професійної діяльності офіцерів НГУ – для визначення ролі та місця такої компетентності в їхній професійній діяльності у військових частинах;

- емпіричні: вивчення й оцінювання сучасного стану методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ; тестування, спостереження, бесіди, анкетування, експертне оцінювання – для дослідження стану й динаміки формування такої компетентності майбутніх офіцерів НГУ у процесі підготовки у ВВНЗ.

На констатувальному етапі експерименту вирішувалися наступні завдання:

- вивчення нормативних документів з організації навчального процесу у ВВНЗ з метою визначення соціального замовлення та вимог до офіцерів НГУ з боку держави;

- визначення стану організації освітнього процесу, суперечностей у підготовці та недоліків у практиці навчання курсантів;

- обґрунтування сутності, критеріїв та показників методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ;

- аналіз наявного методичного забезпечення навчального процесу у ВВНЗ та основних проблем;

- дослідження ставлення НПП до виконання методичних функцій у процесі навчання курсантів тощо.

В опитуванні за авторською анкетною взяли участь 128 курсантів Національної академії НГУ, які навчаються на 3 та 4 курсі.

Результати анкетування дозволили з'ясувати наступне. Найважливішими професійними вміннями командира як педагога вважають:

- уміння пояснювати (52%);

- уміння зацікавити (50%);

- уміння планувати діяльність (46%);
- уміння кваліфіковано доводити інформацію (44%);
- уміння стимулювати (42%) тощо.

Результати показали, що курсанти недооцінюють важливості таких дій як грамотна організація самостійної діяльності (22%). А це суперечить положенню компетентнісного підходу, який передбачає активну позааудиторну навчально-пізнавальну діяльність курсантів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У статті проведено теоретичний аналіз проблеми формування методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ тактичної ланки. Визначено, що методична компетентність – це інтегральна здатність офіцера НГУ як керівника та педагога, що включає загальновійськові, військово-спеціальні та педагогічні компоненти, що у взаємодії забезпечують успіх військово-освітньої діяльності у військових підрозділах та частинах НГУ.

Визначено та наведено основні функції, критерії, показники та рівні методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ тактичної ланки. Наведено результати констатувального етапу експерименту.

У подальшому планується проведення формувального етапу експерименту у ВВНЗ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Данильченко О.А. Модель формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. Вип. 82. 2022. С. 36–40.
2. Олійник Л.В. Методична система навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління : монографія / Л.В. Олійник. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 340 с.
3. Платонов І.В. Структура психологічної готовності особистості до правоохоронної діяльності. *Психологія*. 2010. Вип. 11. С. 320–326.
4. Керницький О.М., Пристінський Р.В. Методична компетентність майбутніх офіцерів Національної гвардії України: недоліки формування та шляхи покращення. *Науковий вісник Львівської академії*. Серія: Педагогічні науки. Збірник наукових праць / Гол. ред. О. І. Москаленко. Кропивницький: ЛА НАУ, 2023. Вип. 13. С. 48–54.
5. Кондрашова О.В. Педагогічні аспекти формування комунікативної компетентності студентів інтерактивними методами навчання. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 61(1). С. 174–177.